

Festival van het Vrije Woord

Het Festival van het Vrije Woord in Hilversum heeft een gevarieerd programma. Er worden workshops gegeven door o.a. tekenaar Tjeerd Royaards, oprichter van The Cartoon Movement. 's Avonds houdt de Turkse journaliste Ece Temelkuran

de jaarlijkse Persvrijheidslezing en wordt NOS-correspondent Lucas Waagmeester geïnterviewd. Beeld en Geluid toont ook werk van Jeroen Oerlemans, de fotjournalist die in 2016 werd gedood tijdens zijn werk in Libië.

'Hayir' betekent 'nee'. Cover van *Leman* door Utku Can Akyol.

PERSVRIJHEID 29 jaar celstraf voor een spotprent van Erdogan; dat lot hangt Turkse cartoonisten tegenwoordig boven het hoofd

Festival van het Vrije Woord besteedt aandacht aan de persvrijheid in Turkije, die zwaar onder druk staat.

Het is vandaag, 3 mei, de Internationale Dag van de Persvrijheid. Dat wordt 'gevierd' door het Persvrijheidscomité met een Festival van het Vrije Woord in het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum. Thema van het programma is de situatie in Turkije, waar de persvrijheid sinds de mislukte coup op 15 juli vorig jaar zwaar onder druk staat. De organisatie Turkey Purge ('Journalism is not a crime') houdt in dit verband een lijst van gearresteerde journalisten bij en noteert 231 mensen.

Daarbij gaat het niet alleen om schrijvende journalisten of fotografen. Op plaats 188 staat Musa Kart, politiek tekenaar van landelijk dagblad *Cumhuriyet*, die met leden van de hoofdredactie op 31 oktober werd opgepakt en sindsdien in de gevangenis zit. Vlak voordat hij aan de autoriteiten werd overgedragen, zei Kart: 'Dit is een klucht. Je maakt niemand bang met dit soort onderdrukking. Je kunt dit aan de wereld niet uitleggen. Ik word opgepakt omdat ik cartoons teken, alleen vanwege cartoons. Maar ik heb niks te verbergen. Alles wat ik schrijf en teken is openbaar.'

Kart is allang een luis in de pels van de Turkse president Recep Tayyip Erdogan. Hij kreeg in 2005 de Courage Award toegekend door het Cartoonists Rights Network International (CRNI), dat wereldwijd bedreigde tekenaars probeert te beschermen. Kart had de toenmalige premier Erdogan afgebeeld als een katje dat met wol speelt, waarmee hij zou hebben gesuggereerd dat de premier politiek maar wat aanrommelde (zie rechts).

In 2014, toen Kart voor *Cumhuriyet* een cartoon tekende over corruptie in de kringen rond Erdogan, werd hij al in staat van beschuldiging gesteld en kon hij negen jaar cel krijgen. Hij zou artikel 299 van de Turkse strafwet hebben overtreden door de president van de republiek te hebben beledigd. Nu, zegt de CNRI, zou de tekenaar maar liefst 29 jaar celstraf kunnen krijgen: op 24 juli aanstaande moet hij voorkomen en zijn detentie is al lang geen 'klucht' meer.

Kart en zijn gearresteerde collega's worden ervan verdacht een 'terroristische' organisatie te hebben geholpen, waarmee de Gülenbeweging wordt bedoeld. Meerdere gremia zijn bezig steun te zoeken voor Kart, waaronder Cartooning for Peace, opgezet door de Franse cartoonist Plantu, maar vooralsnog zijn de pogingen tevergeefs.

Voordat Erdogan aan de macht kwam, had Turkije naast een trits cartoonisten ook een bloeiende stripcultuur, met bladen als *Leman*, *L-Manyak*, *Penguen*, *Uykusuz* en *GirGir*. Een deel van deze tijdschriften bedrijft politieke satire, maar de laatste tijd zit er behoorlijk de klad in.

Afgelopen week werd bekend dat *Penguen*, het podium van bekende te-

Cartoon van Ali Hamra, te zien in de tentoonstelling *Cartooning Syria*.

Cartoon van Fares Garabet, te zien in de tentoonstelling *Cartooning Syria*.

Cartoon van Musa Kart over president Erdogan, 2004.

'Als de bewegingsvrijheid kleiner wordt, wordt het werk van journalisten en cartoonisten er niet eenvoudiger op'

kenaars als Selçuk Erdem en Bahadır Baruter, stopt. Officieel omdat de markt te klein zou zijn geworden door de concurrentie van internet. Ook Yakup Karahan, Amsterdammer en striptekenaar van Turkse afkomst, die een decennium geleden zelf nog

het satirische blad *Vreemd* uitgaf, denkt dat *Penguen* ermee ophoudt omdat de mensen bijna geen tijdschriften meer lezen.

Maar enkele dagen terug werd in de krant *Cumhuriyet* de redactie van *Penguen* aan het woord gelaten en bleken ook politieke overwegingen een rol te spelen: 'Het is ons land een beetje moeilijker geworden. Als de bewegingsvrijheid kleiner wordt, wordt het werk van journalisten en cartoonisten er niet eenvoudiger op. We willen een blad maken waarvan we houden. Als we niet de kwaliteit kunnen leveren die we ambiëren, maken we het blad liever helemaal niet meer.'

In juli 2016 werd het kantoor van tijdschrift *Leman* belaagd door aan-

hangers van Erdogan. Op de cover van het blad stond toen een tekening die suggereerde dat zowel soldaten als burgers niet meer dan pionnen waren in de coup, waar een grotere macht achter zou zitten. Het bewuste nummer van *Leman* werd verboden.

Het tijdschrift wordt nog steeds uitgegeven en was een van de publicaties die bij het referendum over de macht van de president de nee-stem ('Hayir') uitdroeg. Voor de Turkse democratie is het te hopen dat *Leman* zich staande houdt en niet de treurige weg van *Penguen* moet volgen.

Na de arrestatie van tekenaar Musa Kart eerde de krant *Hürriyet* hem met een column. 'Kart tekende over onrechtvaardigheid, hypocriete poli-

tieke pionnen, vandalen, oorlogszuchtigen. Hij deed wat een meester van de humor moet doen. Zijn kritiek was fel en natuurlijk maakte hij bepaalde mensen boos. Intellectuelen als hij staan ten dienste van de samenleving, ze zijn als kanaries in de mijn. Als je hun stem niet meer hoort, is er een ramp op komst.'

Joost Pollmann

Festival van het Vrije Woord, 3/5, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Hilversum. *Cartooning Syria* is een expositie met werk van 28 Syrische cartoonisten, t/m 21/5, Arti, Amsterdam. Debat met tekenaars Mwafaq Katt en Tjeerd Royaards aldaar, 5/5, 16.00 uur.